

CONCLUSIONS

En aquest número es presenten els principals resultats d'una recerca sobre escenaris territorials per a les regions europees i la seva aplicació a Barcelona.

La seva elaboració ha coincidit amb la irrupció de la gran crisi econòmica dels anys 2008-2010, que ha afectat amb particular intensitat les àrees d'estudi. La crisi ha posat a prova també la metodologia utilitzada, sobretot pel que fa a la necessitat de treballar amb escenaris integrats, defugint de les anàlisis basades en la simple extrapolació de tendències.

El número s'ha estructurat en tres blocs: la definició d'escenaris, l'estudi específic del model econòmic i territorial en l'àmbit de Barcelona i l'estudi de les polítiques que se'n deriven, tant per a l'Arc Llatí com per a Barcelona. A continuació en destacarem les conclusions generals.

La definició de tres escenaris diferents (de referència, proactiu i reactiu) implica la identificació de canvis estructurals. La hipòtesi de treball és que la interacció de l'economia i el territori és cabdal per a entendre les fonts de creixement de la productivitat en les economies contemporànies. El territori compta com a factor determinant de la productivitat i, per tant, de la competitivitat, ja que no només competeixen les empreses, sinó també les ciutats i els territoris.

En conseqüència, les polítiques econòmiques locals, en la mesura que sintonitzin amb els requeriments propis d'escenaris proactius, seran crucials per garantir guanys de productivitat i de benestar a llarg termini. El territori no és, doncs, un mer suport per a l'activitat econòmica, ans és crucial en el nou model de desenvolupament.

L'adopció d'un enfocament com el que proposen Roberto Camagni, Roberta Capello i Jacques Robert permet identificar les forces motrius del canvi. La crisi representa una ruptura clara en les tendències: no s'hi val a projectar la tendència històrica i prou. Cal construir primer un escenari de referència en què els actors veuen els canvis estructurals provocats per la crisi, però en què les polítiques econòmiques i territorials no actuen de manera efectiva.

Aquest escenari de referència es contrasta amb dos escenaris alternatius. En un escenari defensiu o reactiu, en els que els actors –inclosos els *policy makers*– defensen les estructures existents i no s'adapten a les noves realitats estructurals. Per contra, en l'escenari proactiu els agents, les empreses, els sectors i els territoris actuen i, fins i tot, s'anticipen als canvis, de manera que s'hi adapten més fàcilment.

Els autors proposen la recuperació de polítiques industrials a Europa, facilitant l'adaptació de les estructures productives a la nova realitat provocada per la crisi. Es proposa la reindustrialització d'Europa, per a la qual l'*economia verda* serà fonamental. Caldrà lluitar contra una Europa de dues velocitats, una d'alta productivitat i una altra de baixa productivitat. A llarg termini no s'hi val a fer una defensa numantina dels sectors i les activitats de baixa productivitat, perquè això faria augmentar el decalatge de productivitats entre les elevades productivitats de les grans metròpolis europees més competitives i la baixa productivitat de les àrees basades en indústries de baix valor afegit i del sector de la construcció.

La visió de Camagni, Capello i Robert sobre l'impacte territorial en l'escenari proactiu resulta de gran interès. Reconeixen que el motor del creixement econòmic es concentrarà en les grans metròpolis dotades de capacitat competitiva, i aquí la metròpoli de Barcelona hi pot jugar un paper molt important. En una segona fase, les ciutats de segon nivell i de tercer nivell i, finalment, les àrees rurals podran seguir una trajectòria de creixement si opten per estratègies territorials actives. En particular, afirmen que, a l'Arc Llatí, els pols tecnològics, és a dir, les àrees dotades d'intensitat en recerca i desenvolupament, poden seguir una trajectòria de creixement similar a la de les grans àrees metropolitanes. Aquí resulta fàcil extrapol·lar les àrees del tipus districte industrial o les Agrupacions d'Empreses Innovadores com a motors dotats d'una capacitat de propulsió equiparable a la de les grans metròpolis avançades.

En conclusió, en el context d'una globalització regionalitzada, amb grans espais regionals integrats a l'Àsia i a l'Amèrica Llatina, però també amb Turquia i Egipte com

a noves realitats dotades de capacitat d'impuls industrial, s'imposa la recuperació de l'activitat manufacturera a Europa. Sorgiran també noves oportunitats industrials en els sectors de l'*economia verda*. Barcelona i Catalunya tenen, doncs, una gran oportunitat de recuperar el pols industrial sobre aquestes noves bases territorials i sectorials.

A tall de síntesi, cal donar suport al creixement de la productivitat des dels territoris, perquè la política econòmica local compta. Els territoris dotats d'estratègies territorials actives que busquin conscientment augments en la productivitat tenen les de guanyar.

Quines opcions hi ha a l'Arc Llatí pel que fa a les polítiques? Camagni propugna, en el marc de l'escenari proactiu, dos grans camins: les inversions intel·ligents (*smart investments*) i l'*economia verda*. En el context de noves polítiques econòmiques nacionals de base *top-down*, les polítiques econòmiques locals han de ser *bottom-up*, integrant l'economia i el territori. Les polítiques de demanda s'han de sumar a les polítiques d'oferta. Cal que les polítiques de demanda selectives incloguin el sector de la construcció (edificació per a l'estalvi d'energia i la disminució de les emissions contaminants), que incorporin l'obertura de nous mercats internacionals (ribera sud de la Mediterrània) i que potenciïn l'*economia verda*. Les polítiques d'oferta han d'anar adreçades a fomentar la innovació i han d'incloure polítiques de cooperació interregional, polítiques infraestructurals a la Mediterrània, xarxes de sinergia i el suport al que l'OCDE ha qualificat de capital territorial. Per Camagni, les polítiques locals i regionals han d'actuar mitjançant tres grans plataformes territorials: plataformes infraestructurals (tant intrametropolitanes/de polinucleació com intermetropolitanes, com per exemple l'eix Barcelona-Lió-Torí-Estrasburg-Europa Central), plataformes de coneixement (pols de competitivitat/Agrupacions d'Empreses Innovadores) i plataformes identitàries (marques territorials, com la marca Barcelona).

Dels capítols que estudien específicament l'economia i el territori en destacarem dues grans conclusions.

En primer lloc, el lideratge en termes de comerç internacional de l'economia de Barcelona en el conjunt de l'economia espanyola. En els darrers vint-i-cinc anys, Barcelona ha aconseguit guanyar posicions competitives, tant en relació amb la resta d'Espanya com en relació amb la resta del món. Malgrat la intensitat de la crisi, el conjunt de l'economia de Barcelona presenta bons resultats pel que fa a la competitivitat gràcies a l'existència

no només d'economies d'escala (en part, a causa del ràpid desenvolupament de les infraestructures de transport i de comunicacions), sinó fonamentalment d'economies lligades al creixement de la dimensió de la metròpoli, de la seva diversitat productiva, del creixent protagonisme de les activitats denses en coneixement i de l'existència d'economies de xarxa. S'han produït, doncs, importants canvis estructurals, i no tan sols creixements tendencials.

Els resultats relacionats amb l'estudi de la dinàmica en el territori de l'activitat econòmica i de la població indiquen que l'important expansió territorial ha sorgit no només d'un procés de descentralització jeràrquica, sinó més aviat per l'efecte de la interacció creixent entre el contínuum urbà de Barcelona i un conjunt de ciutats mitjanes que eren antics centres industrials, fins a configurar en l'actualitat una potent xarxa policèntrica de ciutats.

Finalment, del capítol destinat al disseny de noves polítiques per a l'àmbit d'influència de Barcelona cal destacar l'enfocament de l'estratègia proactiva en polítiques locals que promoguin el canvi en el model productiu. Es proposen polítiques de promoció d'economies d'urbanització (com ara les centrades en un nou urbanisme que es plantegi el foment de la interdependència i la connectivitat amb transport públic), polítiques de promoció d'economies de localització (amb la difusió d'una nova zonificació basada en l'economia del coneixement) i polítiques de promoció d'economies de xarxa (com la política d'oferta de serveis públics especialitzats en els nodes de les xarxes de ciutats).

Es propugna una estratègia econòmica i territorial per al conjunt de la província de Barcelona que es planteja el creixement de la productivitat com a objectiu i es basa en l'existència d'una potent xarxa de ciutats. A partir de l'existència d'aquesta xarxa de ciutats, el creixement de la productivitat hauria d'ésser superior en els nodes de la xarxa que en la resta del territori. Les ciutats de l'eix transversal haurien de protagonitzar un gran canvi en el creixement de la productivitat i no ser simples receptors d'activitats desplaçades del nucli metropolità. Així mateix, el creixement de la productivitat de les ciutats que orbiten a l'entorn de l'àrea metropolitana hauria de basar-se en una estratègia que els permeti assolir un creixement de la productivitat superior al de l'àrea metropolitana. En definitiva, caldria donar suport al canvi de model productiu amb polítiques econòmiques locals que es plantegin obertament els objectius de creixement de la productivitat.